

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord

Aandacht

Hanna Van Parys

‘Mijn kind heeft veel aandacht nodig’, ‘Oh, dat is aandacht trekken hoor’ – het zijn maar enkele van de uitdrukkingen die je vaak te horen krijgt als het over kinderen gaat. En het is waar: aandacht en liefde zijn zo mogelijk noodzakelijker dan voeding voor de ontwikkeling van een kind. Een kind opvoeden vraagt veel, veel energie, veel tijd en veel ... ja: aandacht.

Maar waar je zelden iets over hoort is de aandacht die je als ouder van je kind krijgt. Ze hoeven nog maar een paar maanden oud te zijn en hup daar volgen ze elke beweging die je maakt, lachen ze om gekke bekken of nieuwe geluidjes, volgen ze geïnteresseerd je gesprek. Piep, kiekeboe ... het gezicht van je kind als het jou in de gaten krijgt! Zoveel aandacht krijgen, zo graag gezien worden, zo nodig zijn voor iemand is een onmetelijk geschenk. Een geschenk waar veel herstel in schuil kan gaan. Iemand die heel onzeker is bijvoorbeeld, kan in het ouderschap een gevoel van competentie ervaren dat hij of zij nooit eerder kende. Iemand die moeite heeft met nabijheid, kan in de ongedwongen band met het kind mogelijk meer connectie toelaten en zoeken dan met enig andere persoon.

Aandacht is ook in de eerste plaats wat we onze cliënten schenken. We zijn met onze volle aandacht bij het gesprek, bij de netwerkvergadering, bij het teamoverleg in het bijzijn van de cliënt. Het kan voor een cliënt een openbaring zijn, een moment van thuiskomen, om gedurende een uur gezien en beluisterd te worden. Dit is zeker zo in de context van individuele therapie. Anders wordt het wanneer we een koppel of gezin in de kamer hebben. Ook dan speelt aandacht een grote rol. Hoe vaak horen we niet dat het gesprek bij ons in de sessie ‘anders’ verloopt. ‘Hier kunnen we niet wegllopen, we luisteren beter en drukken onszelf uit zonder dat de boel escaleert.’ In therapie gaan betekent voor velen op metaniveau tegen elkaar zeggen: ‘Ik wil gedurende die momenten met mijn aandacht bij jou, bij jullie blijven en bij de relaties tussen ons.’ Of nog: ‘Wat we hebben is me dierbaar en is die aandacht waard.’

Hanna Van Parys

In systeemtherapie zijn systeem en therapeut beiden met hun aandacht bij het leven van de cliënten, bij hun ervaringen in de thuissituatie en daarbuiten, bij hoe ze zich daarbij voelen en bij hun wens tot verandering. Over welke deelaspecten specifieke aandacht krijgen wordt vaak onderhandeld. Feit is dat je als therapeut zo goed mogelijk blijft volgen, zo dicht mogelijk bij de cliënten en hun vragen, noden en verlangens blijft, maar toch ook vanuit een eigen positie spreekt en een eigen stem inbrengt. Elke keer start je een nieuwe dans en probeer je je bewust te zijn van maat, ritme en thema's in de muziek. Je bent in dezelfde ruimte, aanwezig bij je cliënten. Je volgt hun verhaal en voegt in. Je noteert en denkt na over wat gezinsleden zeggen. Je bent 'met hen' en zet je *withness*-denken in, zoals John Shotter (2011) dat zo mooi verwoordt. In de systeemtherapeutische literatuur vind je nog meer verwijzingen naar aandacht terug, zoals in de theorievorming rond *the present moment* van Daniel Stern (2004) waarin intersubjectiviteit, het nu en het moment van ontmoeting centraal staan, resonantie, afstemming, enzovoort. Alle beginnen ze bij aandacht, met je gedachten bij de anderen zijn, niet afgeleid door e-mail of telefoon. Er bestaat zelfs een praktijkboek presentie, vertrekkend van de presentiebenadering binnen de ethiek van zorg (Beurskens, Van der Linde & Baart, 2019).

Net zoals bij de ouder-kindrelatie denken we in psychotherapie in eerste instantie aan de aandacht die naar de cliënt gaat. Maar ook daar geldt – aangezien aandachtig bij elkaar aanwezig zijn een wederkerig en gedeeld proces is – dat de therapeut ook aandacht krijgt van de cliënt(en). Wat betekent deze aandacht van cliënten voor de therapeut? Hoe is het om te voelen dat een ander waarde hecht aan jouw woorden en zo goed mogelijk probeert te begrijpen wat je zegt? Durven we daarbij stil te staan?

Daarnaast is het boeiend te zien dat 'met je aandacht bij de ander zijn' ook verzachtend kan zijn voor de therapeut zelf. Met andere woorden: wat is de helende werking van therapie geven, niet enkel krijgen? Het kan zo ontregelend maar ook zo regulerend zijn om in de rol van therapeut bij een gezin aanwezig te zijn. Met je aandacht bij het leven van cliënten zijn, plaatst je eigen kleinere en grotere zorgen in perspectief, stelt je in staat om er even afstand van te doen, brengt je misschien zelfs nieuwe inzichten. Ook al zijn we de eerste orde cybernetica al lang voorbij, deze doorgedreven vorm van stilstaan bij co-evolutie tussen mensen, dus ook tussen therapeut en cliënten, krijgt tot op heden nog niet zoveel ruimte in de literatuur.

Aandacht

In haar hoofdartikel werpt **Annelies Onderwaater** een nieuw licht op parentificatie. Vooreerst maakt ze het vaak genoemde continuüm van parentificatie meer inzichtelijk. Daarnaast brengt Onderwaater de lezer weer een stap dichterbij het antwoord op de vraag: ‘Welke therapeutische interventies kunnen ingezet worden bij parentificatie in gezinnen?’

De Praktijk van **Linne De Loof** handelt over microprocessen binnen therapeutische gesprekken met gezinnen. De Loof weet de vaak impliciete kennis over therapeutische processen glashelder te verwoorden en slaagt erin om te doen wat je als therapeut ook steeds opnieuw probeert: zonder jargon, in afstemming op het gezin, tot de kern van de zaak komen. Een inspirerende bijdrage die zowel herkenbaar is als spitsvondig en vernieuwend.

Selma Kloeg reflecteert over vriendschap en het betrekken van vrienden in systeemtherapie. Hiertoe ziet Kloeg verschillende mogelijkheden. Geïnspireerd door het werk van Bessel van der Kolk benadrukt ook zij dat gehoord en gezien worden door de mensen die we liefhebben van cruciaal belang is. Inderdaad, wat is meer deugddoend dan bij die vriend of vriendin zijn die jou je verhaal laat doen, toont dat hij luistert, je laat uitspreken en met jou meedenkt? Het gesprek niet op zichzelf betreft maar met zijn of haar aandacht bij jou blijft?

In een Professie & Persoon die de lezer bij zal blijven schetsen **Lenny Rodenburg** en **Karin Wagenaar** leven en werk van Gail Palmer, medeoprichtster van de *emotionally focused family therapy*. Het interview geeft een mooie illustratie van hoe tegenspoed en uitdagingen in het eigen gezinsleven zowel belastend als een weg naar therapeutische verdieping kunnen zijn. In de slotparagraaf komt de waarde van een mentor ter sprake, iemand die jouw kwaliteiten ziet en je op basis daarvan voor de juiste uitdagingen plaatst.

Geen congresverslagen deze editie. Door de coronamaatregelen werden de meeste congressen en studiedagen afgelast of uitgesteld. Menig systeemtherapeut werd geïnspireerd door online congressen of webinars. In het volgende nummer lichten we er enkele uit.

Tijd om boeken te lezen en te recenseren was er wel. Een boek dat al een tijdje op onze lijst stond, vond een gretige en vakkundige lezer. Collega bij de redactie **Albert Neeleman** zette zijn tanden in *Speaking, actually – Towards a new ‘fluid’ common-sense understanding of relational becomings* van de gewaardeerde John Shotter. Naast het begrip *witness* dat eerder in dit voorwoord al werd genoemd, heeft Shotter het veld van de systeemtherapie nog zoveel meer rijke, verhelderende concepten en ideeën aangereikt. De besproken uitgave is een bloemlezing daaruit.

Hanna Van Parys

Af en toe maken we in het tijdschrift een uitstapje naar naburige disciplines, zoals de filosofie. **Margriet van der Schee** las het boek *De leugens die ons binden — Een nieuwe kijk op identiteit* van filosoof Kwame Anthony Appiah. Appiah is kritisch maar genuanceerd. De constructies rond identiteit die we dagelijks maken zijn misleidend en onjuist, maar zorgen tegelijk ook voor verbinding tussen mensen. De verhalen in onze therapieruimte krijgen op slag een ruimer, maatschappelijk kader.

Naast de *Professie & Persoon* met Gail Palmer wordt in dit nummer ook het handboek *efft van de hand van Palmer en Jim Furrow* besproken. **Bert De Lange** doet dat heel zorgvuldig en geeft de lezer zo een goed overzicht van de inhoud van het boek en de opbouw van de therapeutische werkwijze.

Ankie Engels las voor ons het breed toegankelijke *Ik jij wij — Wat moet ik met mijn relatie?* van Kries Van Damme. Daarin worden veelgestelde vragen in en over relatietherapie behandeld. De antwoorden zijn vaak verhelderend en mochten soms nog uitgebreider, aldus Engels.

Tot slot werd *Partnergeweld en emotioneel gefocuste therapie — Vechten voor de liefde* van Jef Slootmaeckers en Lieven Migerode grondig gelezen door **Elien van Oostendorp**. Ze is lovend over dit gedetailleerde en inzichtelijke boek over partnergeweld en situeert hun nieuwe therapeutische aanpak binnen eerder verschenen theorievorming over werken met partnergeweld, wat de recensie een meerwaarde geeft.

Met dit laatste nummer van 2020 tonen we dat de coronacrisis sporen nalaat maar ons niet onderuit kan halen. Aandacht en (fysieke) aanwezigheid als basiselementen in menselijk contact werden meer dan ooit gewaardeerd. Aandacht is misschien wel het mooiste wat je iemand kan schenken. Met je volle zijn aanwezig zijn, kijken, luisteren, lachen, meedenken, spiegelen ... Het is een conditie die we allemaal broodnodig hebben.

Literatuur

- Beurskens, E., Linde, M. van der, & Baart, A. (2019). *Praktijkboek presentie*. Bussum: Coutinho.
- Shotter, J. (2011). *Getting it — Witness-thinking and the dialogical ... in practice*. New York: Hampton Press.
- Stern, D. (2004). *The present moment in psychotherapy and everyday life*. New York: W.W. Norton.